

Терещенко Г. М.

кандидат економічних наук, заступник директора з науково-організаційної роботи
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, tganna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>

Крищенко К. Є.

кандидат економічних наук, заступник завідуючого кафедри обліку і фінансів
ПВНЗ «Буковинський університет», Чернівці, Україна, cirillapps@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7145-6709>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання забезпечення прозорості та ефективності бюджетного фінансування освіти в умовах воєнного стану. Авторами проаналізовано підходи до забезпечення контролю й прозорості витрачання бюджетних коштів, що є особливо важливим в умовах, коли Україна переживає тяжкі часи та особливо гостро стоїть питання раціонального витрачання наявних фінансових ресурсів. Проведено огляд обсягів бюджетного фінансування вітчизняної освіти, які з початком широкомасштабної війни росії проти України істотно скоротилися (на 22,16 млрд грн у 2022 р. порівняно з 2021 р.). Обґрунтовано, що одним із напрямів забезпечення прозорості та ефективності бюджетного фінансування освіти є запровадження додаткового фінансового контролю з боку головних розпорядників бюджетних коштів, і передусім Міністерства освіти і науки України, а також розроблення відповідних показників ефективності діяльності закладів освіти, що корелюватимуть з обсягами виділеного бюджетного фінансування. Зроблено висновок про доцільність запровадження фінансової звітності в розрізі кожного закладу освіти, що дасть змогу проводити відповідний аналіз ефективності витрачання бюджетних коштів. У свою чергу, процес збору, обробки та поширення такої фінансової звітності закладів освіти потребує належної автоматизації. Автоматизація процесу дасть змогу швидко й ефективно опрацьовувати звітність та виявляти зони ризику. Доцільним, зокрема, вбачається створення інформаційно-аналітичної системи збору й аналізу фінансової звітності закладів освіти з метою забезпечення умов для ухвалення управлінських рішень на основі достовірних і доказових даних.

Ключові слова: бюджетне фінансування освіти, прозорість бюджетного фінансування, ефективність бюджетного фінансування, фінансування освіти в умовах воєнного стану.

JEL classification: H52, I22, I28.

DOI: 10.32987/2617-8532-2023-3-45-55.

Бюджетне фінансування є одним з основних джерел фінансового забезпечення вітчизняної освіти. Слід зауважити, що український уряд визначив бюджетне фінансування освіти пріоритетним. Зокрема, відповідно до Закону України «Про

освіту», держава має забезпечити бюджетне фінансування в розмірі щонайменше 7 % ВВП. Можна було спостерігати тенденцію поступового зростання частки фінансування освіти у ВВП із 5,9 % (210,03 млрд грн) у 2018 р. до 6,7 % (312,92 млрд

© Терещенко Г. М., Крищенко К. Є., 2023

грн) у 2021 р. На 2022 р. видатки на освіту було заплановано в обсязі 7,01 % ВВП (402,2 млрд грн), але широкомасштабна збройна агресія росії проти України спричинила різке скорочення бюджетних видатків, їх перерозподіл на користь забезпечення обороноздатності країни. Тож видатки зведеного бюджету на освіту у 2022 р. становили 6,2 % ВВП (290,76 млрд грн). На 2023 р. заплановано 4,8 % ВВП (302,25 млрд грн).

З огляду на дефіцитність бюджету та скорочення видатків зведеного бюджету на освіту актуалізується питання забезпечення прозорості й ефективності бюджетного фінансування освіти в умовах воєнного стану. Сьогодні, коли Україна переживає тяжкі часи, особливо гостро стоїть питання раціонального витрачання наявних фінансових ресурсів. Вирішити це питання допоможе ефективне управління державними та місцевими бюджетами.

Наукова дискусія щодо побудови прозорої й ефективної бюджетної системи, зокрема в частині бюджетного фінансування освіти, точиться вже тривалий час. Учені вважають, що побудова ефективної бюджетної системи для будь-якої країни є важливим чинником зростання добробуту громадян, забезпечення сталого, динамічного соціально-економічного розвитку, важливим інструментом регулювання складних соціально-економічних відносин [1]. Велика увага приділялася розробленню методичних підходів до оцінки ефективності бюджетного процесу в Україні [2]. Також предметом досліджень були проблеми бюджетного фінансування освіти, зокрема питання впровадження зарубіжного

досвіду фінансування освіти [3], бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління [4], напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі [5], пошуку оптимальних шляхів фінансового забезпечення освіти в Україні [6; 7] та ін.

Широкомасштабна збройна агресія росії проти України загострила питання фінансового забезпечення освіти та актуалізувала інші напрями досліджень. Зокрема, науковці зосередилися на проблемних питаннях фінансування соціальної сфери в умовах війни [8], бюджетної політики України в контексті невизначеності й протидії геополітичним викликам [9], фінансової безпеки закладів освіти в умовах війни [10], розвитку освіти України в умовах війни та бюджетного дефіциту [11] тощо.

Незважаючи на вагомий доробок українських учених у сфері фінансування освіти у воєнний час, проблеми забезпечення прозорості та ефективності бюджетного фінансування освіти в умовах воєнного стану потребують глибшого дослідження.

Як зазначалося, обсяги бюджетного фінансування вітчизняної освіти з початком широкомасштабної війни росії проти України зазнали скорочення: у 2022 р. видатки зведеного бюджету на освіту зменшилися порівняно з 2021 р. на 22,1 млрд грн (видатки державного бюджету – на 5,3 млрд грн, місцевих бюджетів – на 16,8 млрд грн) (рис. 1). На 2023 р. заплановано збільшення видатків зведеного бюджету порівняно з 2022 р. на 11,5 млрд грн (видатків державного бюджету – на 7,1 млрд грн, місцевих бюджетів – на 4,4 млрд грн) (рис. 1–3).

Рис. 1. Бюджетні видатки на освіту в 2021–2023 рр., млрд грн

Побудовано авторами за даними Державної казначейської служби України.

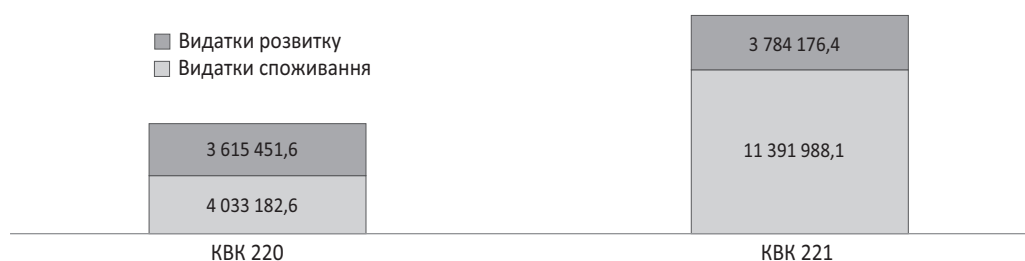

Рис. 2. Секвестр державного бюджету України за кодами відомчої класифікації видатків і кредитування МОН у 2022 р., тис. грн

Побудовано авторами за даними Державної казначейської служби України.

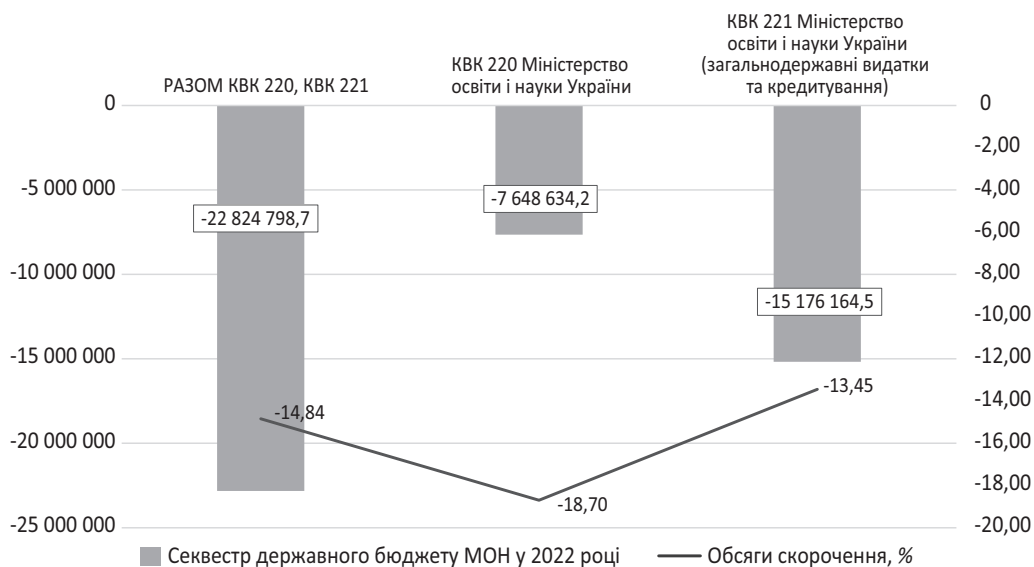

Рис. 3. Секвестр державного бюджету МОН у 2022 р., тис. грн, %

Побудовано авторами за даними Державної казначейської служби України.

Зазначене зумовило істотне скорочення та скасування фінансування різних програм, серед яких:

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти;

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»;

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення пожежної безпеки в закладах загальної середньої освіти.

У 2023 р. фінансування вказаних субвенцій не було відновлено. Утім, було закладено фінансування в обсязі 1 млрд грн на придбання шкільних автобусів (постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 418); в обсязі 1,5 млрд грн на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 419). Субвенція спрямовується виключно на реалізацію проєктів, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією, реставрацією та капітальним ремонтом захисних споруд цивільного захисту в ЗЗСО. На жаль, у 2022 р. не було досягнуто стовідсоткового забезпечення ЗЗСО захисними спорудами.

Поряд із цим у 2023 р. значний суспільний резонанс викликали певні дії місцевих органів влади: замість спрямування коштів на нагальні потреби закладів освіти, зумовлені воєнним станом, було виявлено факти їх неці-

льового використання. Найбільш цінними виглядали факти придбання коштовних товарів для облаштування укриттів, які насправді такими не були та придбавалися для інших цілей [12]. Водночас самі укриття потребували ремонту та забезпечення речами першої потреби (питною водою, ліками, продуктами харчування, тривалого зберігання, генераторами, системами оповіщення тощо).

Слід наголосити, що ще за мирних часів організація бюджетного процесу стикалася з низкою проблем, які тільки загострилися в умовах воєнного стану. Це:

- системні порушення бюджетної дисципліни;

- недостатня прозорість бюджетного процесу;

- наявність суперечностей у нормативно-правових актах органів центральної та місцевої влади;

- певна нестабільність бюджетного законодавства, недосконалість бюджетного прогнозування з боку головних розпорядників бюджетних коштів;

- відсутність синергії соціально-економічної й бюджетної стратегії розвитку держави;

- низька якість процесу планування показників бюджетів;

- неефективне використання бюджетних ресурсів;

- відсутність ефективного, своєчасного контролю за виконанням бюджетних програм;

- формальність застосування програмно-цільового методу бюджетування;

- формальність фінансово-бюджетної звітності та відсутність належного аналізу бюджетної звітності тощо.

На сьогодні фінансово-бюджетна звітність визначається положеннями Бюджетного кодексу України [13], наказами Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44, від 17.01.2018 № 12 і від 13.04.2023 № 189, іншими нормативно-правовими актами.

Підходи та форми фінансово-бюджетної звітності про виконання державного й місцевих бюджетів наведено на рис. 4–6.

Разом із цим, незважаючи на визначений порядок, форми та періодичність подання фінансово-бюджетної звітності, вона не забезпечує головних розпорядників бюджетних коштів, уряд і громадськість відпо-

відною інформацією щодо ефективності витрачання бюджетних коштів розпорядниками нижчих рівнів.

Водночас бюджетним законодавством передбачено, що головні розпорядники коштів державного або місцевих бюджетів можуть установлювати для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що належать до сфери їхнього управління, додаткові довідки до пояснювальної записки та отримувати від них додаткову інформацію відповідно до законодавства України щодо виконання бюджетних програм, за якими вони належать до мережі. Дані фінансової й бюджетної звітності розпорядників

Рис. 4. Нормативні підходи до складання фінансово-бюджетної звітності

Побудовано авторами за: Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>.

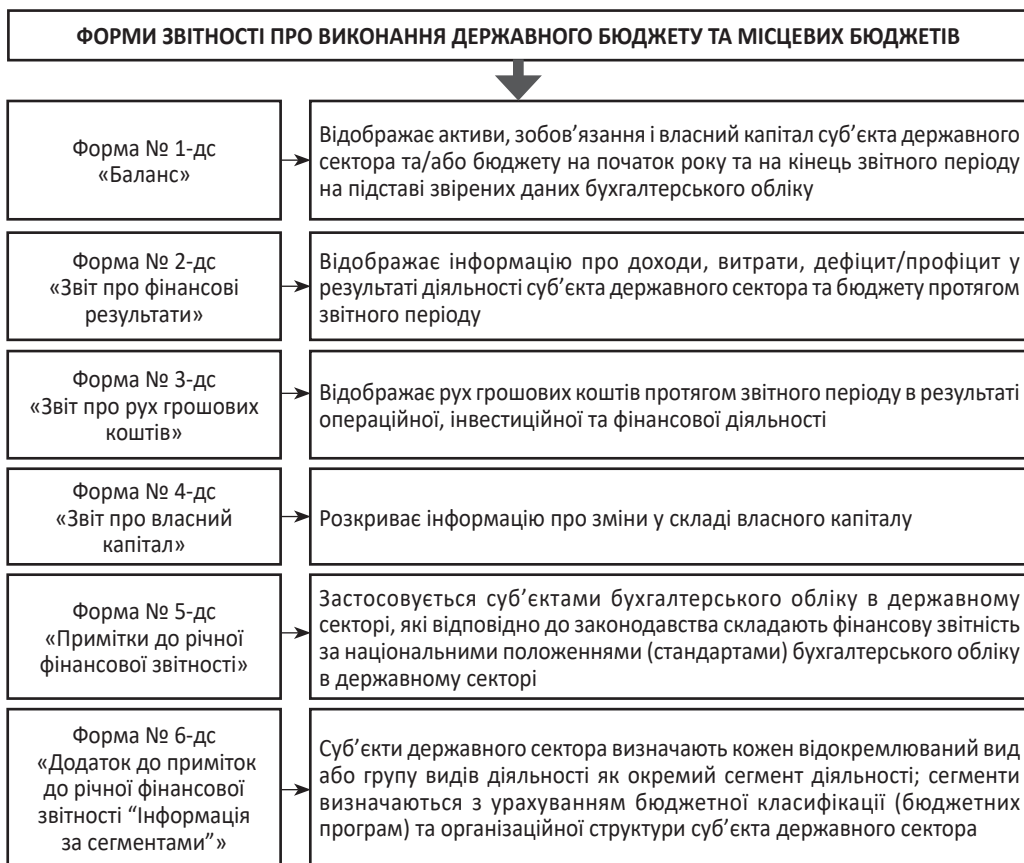

Рис. 5. **Форми фінансової звітності про виконання державного та місцевих бюджетів**

Побудовано авторами за: Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загально-обов'язкового державного соціального і пенсійного страхування : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>.

та одержувачів бюджетних коштів перевіряються в частині відповідності аналогічним даним, відображеним у бухгалтерському обліку органів Державної казначейської служби України. Однак на практиці така звітність має формальний характер і не відбиває реального стану.

Так, визначити нецільовий характер витрачання бюджетних коштів є можливим:

– шляхом постійного моніторингу за допомогою системи Prozorro, що

є досить складним для органів державного управління з огляду на брак людських ресурсів;

– за результатами ревізій, проведених Державною аудиторською службою України (далі – Держаудитслужба).

За інформацією Держаудитслужби, протягом січня – грудня 2022 р. проведено 446 ревізій та 587 перевірок закупівель, під час яких перевірено 912 підприємств, установ і організацій. Загальна сума виявлених фінансових порушень, що при-

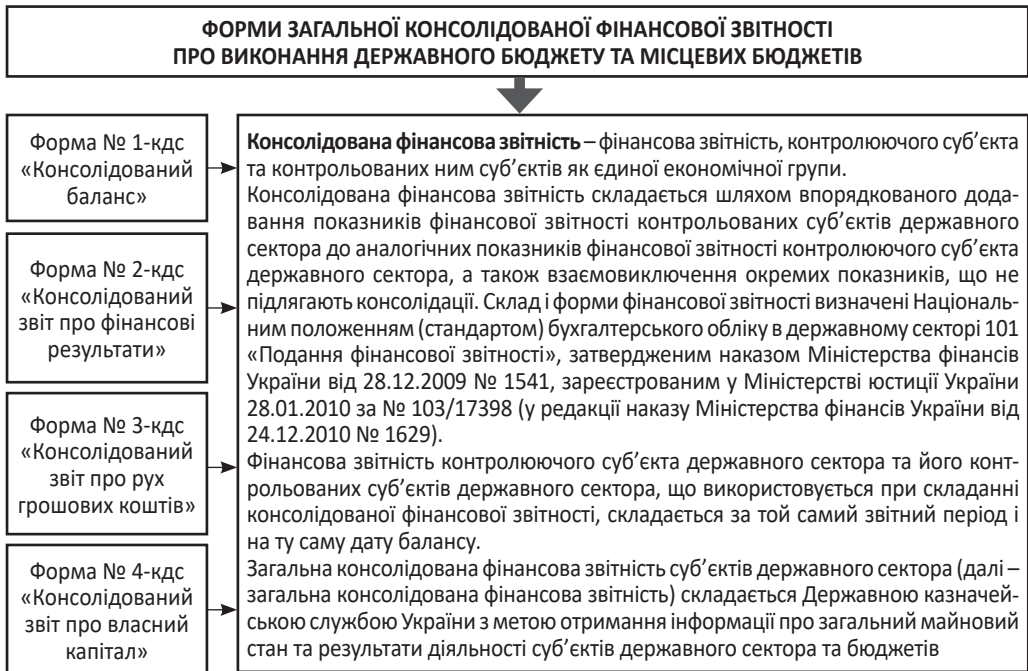

Рис. 6. **Форми консолідованої фінансово-бюджетної звітності**

Побудовано авторами за: Про організацію роботи зі складання Державною казначейською службою України бюджетної звітності про виконання місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2018 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0012201-18#Text>; Про внесення зміни до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована фінансова звітність» : наказ Міністерства фінансів України від 13.04.2023 № 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-23#Text>.

звели до втрат фінансових та матеріальних ресурсів, становить понад 99,8 млрд грн (на 14,7 млрд грн більше, ніж за аналогічний період минулого року), з них коштів бюджетів усіх рівнів і бюджетних установ – майже 7,5 млрд грн (більш як 8,7 млрд грн) [14].

Для порівняння: у 2022 р. на освіту з державного бюджету було виділено 58,5 млрд грн, тобто нецільове використання бюджетних коштів (99,8 млрд грн) на 41,3 млрд грн більше, ніж фінансування системи освіти України.

Крім зазначеного, органами Держаудитслужби в січні – грудні 2022 р.

проведено понад 11,9 тис. моніторингів закупівель, за результатами яких вдалося запобігти порушенням, у т. ч. шляхом скасування торгів, на суму майже 7,9 млрд грн та розірванню договорів на суму понад 6,7 млрд грн.

Такі кричущі факти неефективного витрачання бюджетних коштів особливо небезпечні в умовах цивілізаційних викликів, з якими зіштовхнулася наша країна через широкомасштабну збройну агресію росії. Адже в умовах гострого бюджетного дефіциту вкрай необхідне забезпечення цільового, раціонального й ефективного витрачання обмежених бюджетних коштів.

Ми вже зазначали, що проблеми ефективності витрачання бюджетних коштів залишаються актуальними тривалий час. Аналітики неодноразово наголошували, що бюджет працює не для досягнення суспільно важливих результатів. Відсутні навіть формальні показники ефективності, за якими можна було б оцінити якість витрачання державних коштів. Аномалії у фінансуванні та розвитку освіти й науки накопичувалися протягом десятиліть. Бюджетні програми не містять адекватно сформульованих цілей, пов'язаних зі станом розвитку людського капіталу, та не передбачають моніторинг показників їх досягнення. А за встановленими індикаторами неможливо з'ясувати, чи є державна програма ефективною, зрозуміти, на що саме витрачаються кошти платників податків і чи потрібно змінити обсяги таких витрат. Ці аномалії набули критичних масштабів та потребують негайної зміни державної політики [15]. На жаль, до сьогодні ситуація із забезпеченням прозорості й ефективності витрачання бюджетних коштів не покращилась, а місцями в умовах воєнного стану навіть погіршилася.

Один із напрямів вирішення окреслених проблемних питань забезпечення прозорості та ефективності бюджетного фінансування освіти – запровадження додаткового фінансового контролю з боку головних розпорядників бюджетних коштів, передусім Міністерства освіти і науки України, а також розроблення відповідних показників ефективності діяльності закладів освіти, що корелюватимуть з обсягами виділеного бюджетного фінансування.

Також особливої уваги потребують міжбюджетні трансферти (субвенції у сфері освіти). На сьогодні контроль МОН за цільовим і ефективним використанням коштів цільових субвенцій на місцевому рівні має низку недоліків, як-от: недостатня методологічна якість даних у відповідних звітах, відсутність внутрішніх автоматичних контролів цілісності даних, порушення часових термінів передання звітності респондентами, застосування застарілого підходу з використанням розсилки Excel-шаблонів для форм та їх збору на електронні скриньки вповноважених фахівців тощо. Недостатнє використання сучасних інструментів для складання звітності, що не сприяє дієвому контролю за розподілом та використанням цільового фінансування з державного бюджету розпорядниками бюджетних коштів, обмежує ефективність прийняття управлінських рішень, створює постійний системний ризик погіршення розвитку освіти на місцях. Необхідно запровадити фінансову звітність у розрізі кожного закладу освіти, що дасть змогу здійснювати відповідний аналіз ефективності витрачання бюджетних коштів. У свою чергу, процес збору, обробки й поширення такої фінансової звітності закладів освіти потребує відповідної автоматизації, яка дасть змогу швидко та ефективно опрацьовувати звітність і виявляти зони ризику. Доцільним, зокрема, вбачається створення інформаційно-аналітичної системи збору та аналізу фінансової звітності закладів освіти з метою забезпечення умов для ухвалення управлінських рішень на основі достовірних і доказових даних.

Список використаних джерел

1. Радіонов Ю. Д. Прозорість бюджетної системи – гарантія її ефективності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 14. С. 14–21. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2013/5.pdf.
2. Бугай Т. В. Методичні підходи до оцінки ефективності бюджетного процесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4287>.
3. Сидор Г., Вербицька І., Савків У. Впровадження зарубіжного досвіду фінансування загальної середньої освіти. *Економічний дискурс*. 2021. № 1 (4). С. 97–103. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-10>.
4. Бенівська Л. Я. Проблеми бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 121–129. URL: https://re.gov.ua/re201601/re201601_121_Benovskaya.pdf.
5. Каленюк І. С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1 (29). С. 24–36. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.01.024>.
6. Коверник Н. В. Оптимальні шляхи фінансового забезпечення освіти в Україні. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27/1. С. 178–183. URL: <http://ephseir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/1637/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
7. Мізус І. П. Економічний підхід та пошук оптимальних шляхів фінансування системи освіти. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 96–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprudps_2013_2_13.
8. Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 24–26 листоп. 2022 р. / упоряд. А. М. Штангре. Львів : Укр. акад. друкарства, 2022. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6661>.
9. Тимошенко М. В. Бюджетна політика України в умовах невизначеності та протидії геополітичним викликам. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 148–154. URL: <https://nslubp.org.ua/index.php/journal/article/view/796>.
10. Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20–21 берез. 2023 р. Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. DOI: <https://doi.org/10.12958/978-617-8016-78-4-2023>.
11. Тарасенко О. С. Проблеми розвитку вищої освіти України в умовах війни та бюджетного дефіциту. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 145. С. 62–66. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2579>.
12. Іваницька О. Гучна історія, яка лиш прикриває корупційне закулісся. Чому барабани стали зручними для всіх. *hromadske* : вебсайт. 2023. URL: <https://hromadske.ua/posts/guchna-istoriya-yaka-lish-prikrivaye-korupcijne-zakulissya-chomu-barabani-stali-zruchnimi-dlya-vsih>.
13. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
14. Результати діяльності Держаудитслужби, її міжрегіональних територіальних органів за січень – грудень 2022 року / Державна аудиторська служба України. 2023. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2652>.
15. Репко М., Руда Ю. Освіта по-українськи: 129 мільярдів – марнотратство чи інвестиція? *Економічна правда*. 2017. 15 лют. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/02/15/620955/>.

Hanna Tereshchenko

Ph. D. (Economics), SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, tganna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>

Kyrylo Kryshchenko

Ph. D. (Economics), PHEI «Bukovinian University», Chernivtsi, Ukraine, cirillapps@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7145-6709>

FEATURES OF ENSURING TRANSPARENT AND EFFICIENT BUDGETARY FUNDING OF EDUCATION UNDER THE MARTIAL LAW

Abstract. *The article addresses current issues related to ensuring transparency and efficiency of budget financing in the education sector under martial law. The authors analyze approaches to ensuring monitoring and transparency in the use of budget funds, which is particularly important during times when Ukraine is facing challenging circumstances, and the issue of rational allocation of available financial resources becomes critical. The article provides an overview of the amount of budgetary funding for education in Ukraine, which has been reduced since the beginning of Russia's large-scale war against Ukraine. It is substantiated that one of the ways to address above-mentioned issues is to ensure transparency and effectiveness in budget financing of education by implementing additional financial control measures, primarily by the Ministry of Education and Science of Ukraine. Furthermore, the authors propose the development of relevant performance indicators for educational institutions with a corresponding correlation to the allocated budget financing. At present, the Ministry of Education and Science of Ukraine's control over the designated and efficient use of targeted subventions at the local level has a number of shortcomings: insufficient methodological quality of data in relevant reports, lack of internal automatic data integrity controls, violation of reporting deadlines by respondents, outdated approach of sending out Excel templates for forms and collecting them on the e-mails of authorized specialists, etc. Insufficient use of modern tools for reporting, and consequently, ineffective control over the allocation and use of targeted funding from the state budget by budget managers, limits the effectiveness of managerial decision-making, creates a constant systemic risk of deteriorating education development at the local level. It is necessary to introduce financial reporting for each educational institution, which will allow for an appropriate analysis of the effectiveness of budget spending. In turn, the process of collecting, processing and disseminating such financial statements of educational institutions requires appropriate automation. Automation of the process will enable the quick and efficient processing of reports and the identification of risk areas. In particular, it is advisable to create an information and analytical system for collecting and analyzing financial reports of educational institutions to provide conditions for making management decisions based on reliable and evidence-based data.*

Keywords: *budget financing of education, transparency of budget financing, efficiency of budget financing, financing of education under martial law.*

References

1. Radionov, Yu. D. (2013). Transparency of the budget system – a guarantee of its effectiveness. *Investments: practice and experience*, 14, 14-21. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2013/5.pdf [in Ukrainian].

2. Buhay, T. V. (2015). Methodological approaches to assessing efficiency budget process in Ukraine. *Efektivna ekonomika*, 9. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4287> [in Ukrainian].
3. Sydor, H., Verbitska, I., & Savkiv, U. (2021). Introduction of foreign experience of financing general secondary education. *The Economic Discourse*, 1(4), 97-103. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-10> [in Ukrainian].
4. Benovska, L. Ya. (2016). The problems of budgetary maintenance of education in the context of decentralization of management. *Regional Economy*, 1, 121-129. Retrieved from https://re.gov.ua/re201601/re201601_121_BenovskaLY.pdf [in Ukrainian].
5. Kalenyuk, I. S. (2017). Directions of transformation mechanisms funding education in the modern world. *Demography and social economy*, 1(29), 24-36. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.01.024> [in Ukrainian].
6. Kovernuk, N. V. (2015). Optimal ways of financial provision of education in Ukraine. *Economic Bulletin of the University*, 27/1, 178-183. Retrieved from <http://ephseir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/1637/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
7. Mihus, I. P. (2013). Economic approach and finding optimal ways of education finance. *Collection of scientific papers of the National University of the State Tax Service of Ukraine*, 2, 96-103. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znnpudps_2013_2_13 [in Ukrainian].
8. Shtanhre, A. M. (Ed.). (2022). Formation of a Strategy for the Socio-Economic Development of Entrepreneurial Structures in Ukraine. *Proceedings of the 8th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Lviv. Retrieved from <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6661> [in Ukrainian].
9. Tymoshenko, M. V. (2023). Budget policy of Ukraine in the context of uncertainty and countering geopolitical challenges. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 37, 148-154. Retrieved from <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/796> [in Ukrainian].
10. Luhansk Taras Shevchenko National University. (2023). Modern science and education: state, problems, prospects. *Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference*. Poltava. DOI: <https://doi.org/10.12958/978-617-8016-78-4-2023> [in Ukrainian].
11. Tarasenko, O. S. (2023). Problems of Higher Education Development in Ukraine in the Context of War and Budget Deficit. *Scientific Collection "InterConf"*, 145, 62-66. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2579> [in Ukrainian].
12. Ivanytska, O. (2023). A loud story that only covers up the corruption behind the scenes. Why drums have become convenient for everyone. *Hromadske*. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/guchna-istoriya-yaka-lish-prikrivaye-korupcijne-zakulissya-chomu-barabani-stali-zruchnimi-dlya-vsih> [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Budget Code of Ukraine* (Act No. 2456-VI, July 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
14. State Audit Service of Ukraine. (2023). *Performance of the State Audit Service and its interregional territorial bodies in January - December 2022*. Retrieved from <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/2652> [in Ukrainian].
15. Repko, M., & Ruda, Yu. (2017, February 15). Education in Ukrainian: 129 billion – waste or investment? *The Economic Truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/02/15/620955/> [in Ukrainian].